

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

در میان عالمان برجسته، کمتر کسی را توفیق و سعادت آن بوده که با داشتن مقام مرجعیت، بر فراز منبر رسول الله صلی الله علیه و آله به وعظ و خطابه نشیند....

و در میان سخنوران واعظ نیز کمتر کسی را دیده ایم که چونان عالم ربّانی حاج شیخ جعفر شوشتری - اعلی الله مقامه - مستمعان را بسوزاند و بگریاند و به خویش آرد....

و در میان ذاکران حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام نیز کسی را سراغ نداریم که همچون این سوخته ماتم مظلوم کربلا، عمق مصائب حضرتش را بشکافد و با تبیین لطف حقایق و حوادث، سینه ها را به خروش آورد، دیده ها را بگریاند، و جان ها را سوار بر کشتی نجات عالمیان، به ساحل فوز و امان برساند....

شیخ به سال ۱۳۳۰ ق در شوشتر زاده شد. پدر او مولی حسین شوشتری از شاگردان سید محمد مجاهد صاحب مناهل و مفاتیح بود. شیخ هنگامی که بیش از ۱۰ سال داشت، به همراه پدرش برای فراگیری علوم حوزوی راهی نجف اشرف شد.

وی پس از اتمام تحصیلات عالی نزد استادان نامدار آن روزگار - همچون شیخ محمد حسن صاحب جواهر و شیخ مرتضی انصاری - به زادگاه خود شوشتر مراجعت نمود و فقیهی بلند آوازه گشت. ایشان علاوه بر مرجعیت مردم، در عرصه وعظ و اندرز گام های مهم برداشت. نفوذ کلام وی به گونه ای بود که مستمعین را به یاد خدا و

قیامت می‌انداخت و ضجّه و فریاد از میانشان بلند می‌شد. آیت الله محمّد حسین کاشف الغطاء درباره‌ی وی می‌گوید:

وی بزرگترین واعظ - باگفتار و کردارش - در زمان‌های اخیر بود، بلکه، پایان بخش واعظین شمرده می‌شد. سخنانش پیش از آن‌که وارد گوش‌ها شود، داخل قلب‌ها می‌شد... هزاران نفر در پای منبرش اجتماع می‌کردند، واشک از چشمان شنوندگان مانند سیل بهاری جاری می‌شد. بیشترین چیزی که او را به این درجه رسانید، اخلاص او، توجّهش - تنها به ذات خداوند - و دوری و پرهیزش - از روی جدّ و حقیقت - از دنیا بود.

شیخ به سال ۱۳۰۲ ق به قصد زیارت حضرت رضا علیه‌السلام راهی تهران شد تا از آنجا به مشهد مقدّس برود. او در مدّت توقف خود در تهران، به اقامه نماز و موعظه مردم پرداخت. مردم برای استماع موعظه او در مسجد سپهسالار ازدحام می‌کردند و برای این‌که صدای شیخ به آنان برسد، نفس به ملایمت می‌کشیدند. گفته‌اند که در آن سال، تمام جوانانی که اهل فسق و فجور بودند تائب شدند و به راستی یک انقلاب دینی و اخلاقی در تهران ایجاد شد.

شیخ پس از درنگ نُه هفته‌ای در تهران، به سوی خراسان رفت و در آن دیار بیمار شد و دوباره به تهران بازگشت. صدراعظم و بسیاری از مردم به دیدار شیخ رفتند و ناصرالدین شاه نیز به دیدن او رفت و پیشنهاد کرد که شیخ در تهران اقامت کند و اما شیخ در جواب فرمود:

دوست دارم این مشّت استخوان در جوار حضرت ابو تراب علیه‌السلام به تیره تراب سپرده شود.

سپس شیخ تهران را به قصد نجف ترک گفت و در راه، در ۲۸ صفر سال ۱۳۰۳ ق در «کَرنَد» - در غرب ایران - درگذشت. رضوان الله تعالی علیه.

از مرحوم شیخ آثاری چند به جای مانده که عبارتند از، منهج الرشاد (رساله عملیه به زبان فارسی)، الخصائص الحسینیّه، مجالس الموعظ و فوائد المشاهد. دو کتاب اخیر مجموعه سخنانی‌های شیخ در نجف اشرف و کربلا و کاظمین است.)

شیخ سه فرزند پسر داشت؛ ابراهیم، اسماعیل و محمد علی، که این آخری کار مرجعیت پدر را در خوزستان ادامه داد و سه فرزند پسر نیز از خود به یادگار نهاد به نام‌های مرتضی، محمد جواد و محمد کاظم.

محمد کاظم از دانشمندان و مراجع خوزستان شد و عالم معاصر آیت الله شیخ محمد تقی شوشتری فرزند اوست که آثار زیادی از قبیل قاموس الرجال، بهج الصباغه و قضاء امیر المؤمنین علیه السلام و الآیات البینات به نگارش درآورد.^۱

فوائد المشاهد و نتائج المقاصد

این کتاب مشتمل بر پنجاه و نه مجلس موعظه و سخنرانی جناب شیخ جعفر شوشتری است که توسط محمد بن علی اشرف طالقانی در دو مجلد گردآوری شده است. از این اثر پیشتر چاپ‌های مکرر به عمل آمده ولی هیچ یک از آن‌ها به طور شایسته مورد تصحیح و تحقیق قرار نگرفته است. از آنجا که این اثر خواندنی و درس آموز مورد استقبال مردم خاصه علما و اهل منبر بوده، بر آن شدیم که تا حدّ توان آن را تصحیح و تحقیق نموده، به گونه‌ای مقبول عرضه نماییم. شیوه کار ما در این اثر بدین ترتیب بوده که ابتدا سه نسخه از نسخه‌های چاپی فوائد المشاهد را به قرار زیر برگزیدیم:

۱- چ حروفی؛ تهران: علمیة اسلامیة

۲- چ سنگی خازن لشکر

۳- چ سنگی اصفهان

آن‌گاه دو نسخه اول را بایکدیگر مقابله نمودیم و در موارد لازم به نسخه سوم نیز مراجعه کردیم تا متن صحیح به دست آید، و اختلاف‌های مهم و ضروری را در پاورقی تذکر دادیم. پس از آن آیات قرآنی را با اشاره به نام و شماره سوره و آیه استخراج و

۱. این مطالب و مطالب افزون‌تر را در منابع زیر ببینید: مقدّمه مجالس المواعظ از عبدالحسین طالعی (از انتشارات همین مؤسسه)، زندگینامه آیت الله شیخ جعفر شوشتری (مجله مسجد ش ۱۳) از ناصرالدین انصاری قمی، زندگینامه حاج شیخ جعفر شوشتری (اشک روان بر امیر کاروان / ۱۹ - ۲۹) از میرزا علی اکبر محدث شوشتری، غنیمة الصفر فی احوال الشیخ جعفر از میرزا محمد همدانی.

تصحیح کردیم و تا حدّ امکان به استخراج منابع و روایات نیز پرداختیم. البتّه به جز در موارد لازم متن روایت کتاب را تغییر ندادیم گرچه با منابع اصلی آن‌ها اختلاف داشت. زیرا از شیوه سخنانی‌های مرحوم شیخ چنین برمی آید که گاهی ایشان روایت را نقل به معنا می‌کرده‌اند. در ضمن چنانچه ترجمه برخی از عبارات‌های عربی، برای گروهی از خوانندگان لازم دیده شد، در پاورقی بدین کار اقدام کردیم. و در هر حال تا حدّ امکان غلط‌های هر سه چاپ چه در کلمه و چه در عبارت اصلاح گردید؛ ولی در عین حال مسلم است که هنوز هم برخی از عبارات در ابهام باقی مانده‌اند.

محمّد بن علی اشرف طالقانی (۱۲۷۳ - بعد ۱۳۲۹ ق)

او به سال ۱۲۹۷ ق وارد نجف شد و به تحصیل علوم حوزوی نزد استادانی چون شیخ جعفر شوشتری، شیخ لطف الله مازندرانی و میرزا حسین خلیلی تهرانی پرداخت. او علاوه بر گردآوری سخنانی‌های استادش در فوائد المشاهد، آثار دیگری نیز از خود بر جای گذاشت که عبارتند از: حیاة الانسان، شرف الابد، شراب طهور.

شیوه کار طالقانی در فوائد المشاهد این بوده که ابتدا سخنانی‌های استادش را نوشته آن‌گاه بدون کم و کاست پا کنویس نموده است و مواردی را که هم خود اشاره کرده افزوده است؛ از قبیل تکمیل برخی از احادیث و خطبه‌های دراز، ترجمه برخی منقولات عربی و نوشتن «لك الحمد» در بالای صفحه - که بنابر توصیه و اصرار مؤلف در این طبع نیز بر بالای هر صفحه آمده است - و افزودن برخی از نصوص مقاتل.

مرحوم طالقانی از استادان خود دارای اجازاتی بوده است که در آن‌ها وی را به فضل و دانش و تقوا و سرعت تعلّم و پیشروی در علوم فقه و اصول و کلام ستوده‌اند.^۱ در پایان از درگاه خداوند متعال تعجیل در ظهور ولی زمان حضرت مهدی را خوستاریم و امیدواریم که این کوشش ناچیز را به کرامت خویش از ما بپذیرد و برای خوانندگان مفید قرار دهد.

انتشارت نیک معارف

۱. بنگرید به: مقدّمه و دیباچه فوائد المشاهد از ملّا محمّد طالقانی، تراجم الرجال ۵۳۶/۱ از سید احمد حسینی اشکوری، الذریعه ۳۸۳/۴، ج ۱۱۷/۷، ج ۳۵۹/۱۶، ج ۳۶۸/۱۹، ج ۱۴/۲۴.